

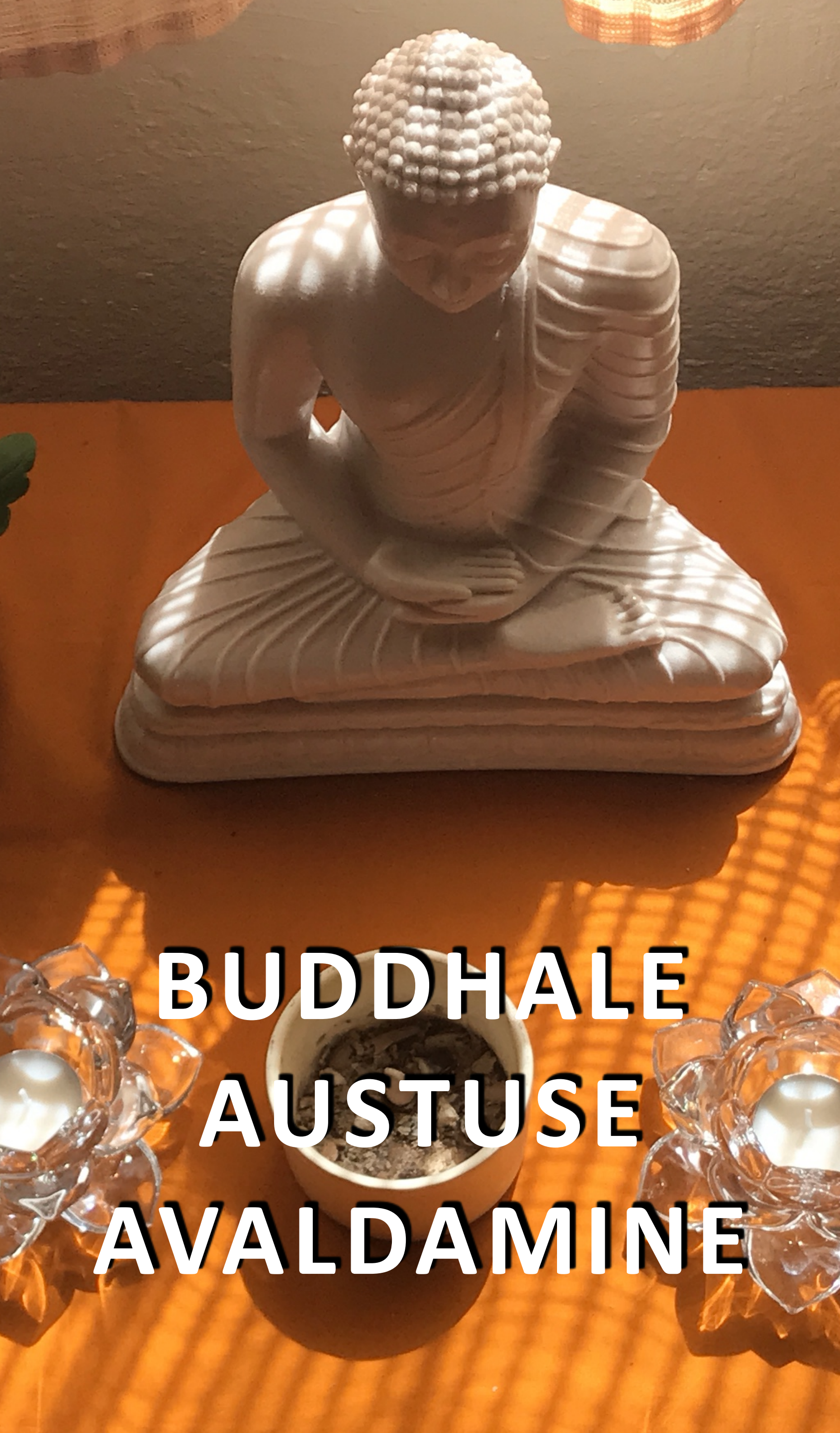

5-PÄEVANE DHAMMA KURSUS “NII NAGU ÕPETAS BUDDHA”

koos juhendatud meditatsioonipraktikaga

5. ÕIGE ELUVIIS

Õpetaja: Auväärne Ṭhitaṅṅa bhikkhu
(Andrus Kahn, MA ja PhD budoloogias)

**BUDDHALE
AUSTUSE
AVALDAMINE**

**NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO
SAMMĀ-SAMBUDDHASSA**

AUSTUS TEMALE, ÜLIMALE, ARAHANDILE, ÕIGESTI MÕISTNULE

**NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO
SAMMĀ-SAM-BUDDHASSA**

AUSTUS TEMALE, ÜLIMALE, ARAHANDILE, ÕIGESTI MÕISTNULE

**NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO
SAMMĀ-SAM-BUDDHASSA**

AUSTUS TEMALE, ÜLIMALE, ARAHANDILE, ÕIGESTI MÕISTNULE

ÕIGE eluviis

sammā-ājīva

Temaatika

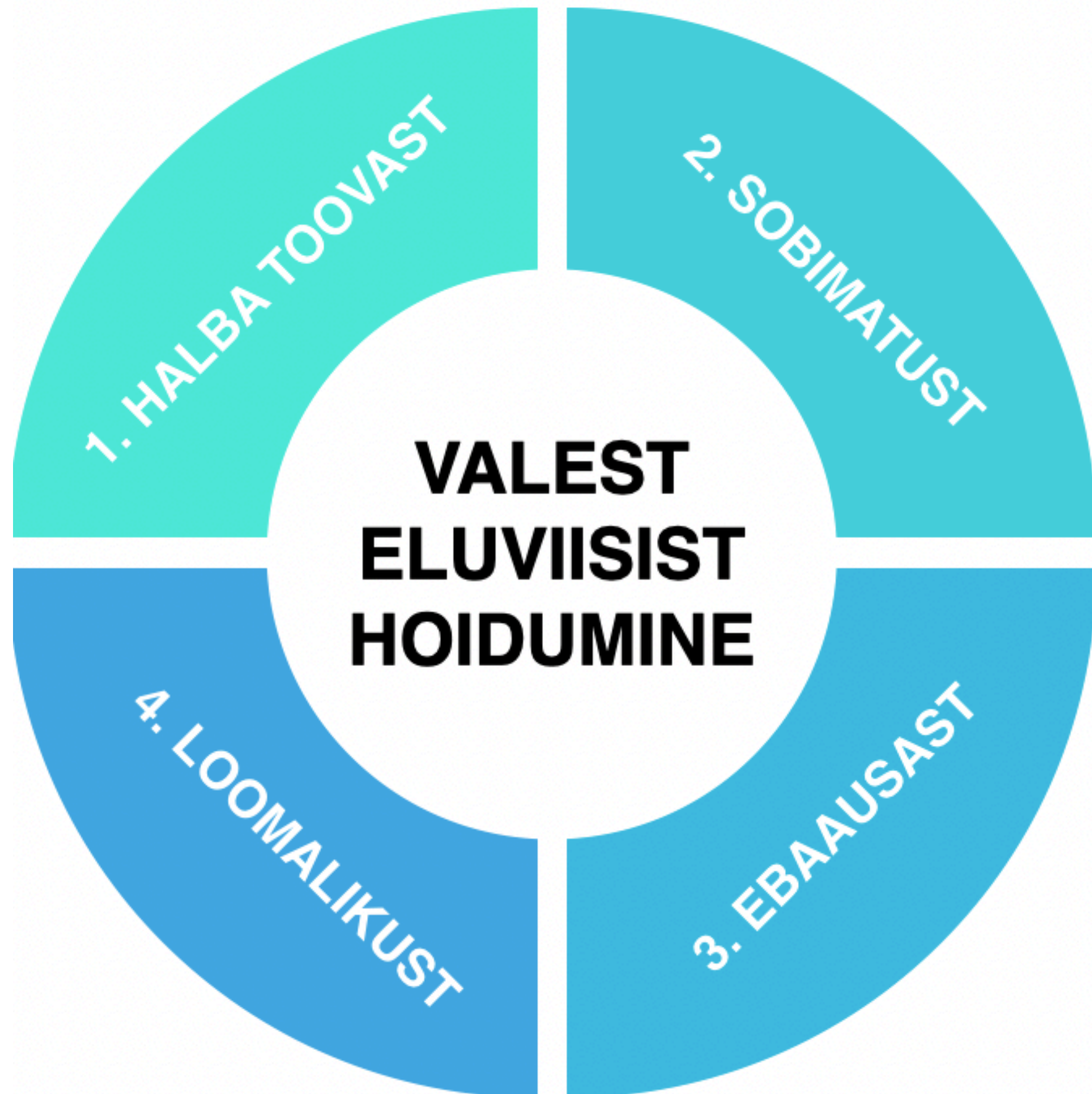
- Mida tähendab õige eluviis?
-

ÕIGE ELUVIIS

(*sammā-ājīva*)

Maggavibhaṅga-sutta SN 45.8.

Õige eluviis tähendab:

1. halba toovast valest eluviisist hoidumist
(*duccarita micch-ājīva viratī*),
2. sobimatust valest eluviisist hoidumist
(*anesana micch-ājīva viratī*),
3. ebaausast/petlikust valest eluviisist hoidumist
(*kuhanādi micch-ājīva viratī*), ja
4. loomalikust valest eluviisist hoidumist
(*tiracchānavijjā micch-ājīvaviratī*).

Maggavibhaṅga-sutta SN 45.8.

Kaks õige eluviisi liiki

„Suure 40 suttas“ (Mahācattārīsaka-sutta MN 117) õpetab Buddha, et õige eluviis on kahekordne (*dvāya*):

1. maine (*lokiya*) –

- tulvadega (*sāsavā*),
- kaasneda pälvimustega (*puññabhāgiyā*) ja
- küpseda omandamisel (*upadhivepakkā*),

mida iseloomustab

- Aarija järgija valest eluviisist loobumine (*micchāājīvaṃ pahāya*) ja
- õigele eluviisile kohane elamine (*sammāājīvena jīvikam kappet*)

2. maistületav (*lokuttarā*) –

- aariale omane (*ariyā*),
- tulvadest vaba (*anāsavā*),
- maistületava tee osa (*lokuttarā maggaṅgā = sotāpanna, sakadāgāmi, anāgāmi, arahant*),

mida iseloomustab

- aaria teadvus (*ariya-citta*),
- tulvadest vaba teadvus (*anāsava-citta*),
- aaria tee osa (*ariya-magga-sam-aṅgino*),
- aaria tee arendamine (*ariyamaggam bhāvayato*) ja
- vale eluviisi hülgamine, mahajätmine, sellest keeldumine ja hoidumine (*tīhi kāyaduccaritehi ārati virati paṭivirati veramaṇī*)

Õige eluviis on seotud õige vaate, õige püüdluse ja õige teadlikkusega

„Suure 40 suttas“ (Mahācattārīsaka-sutta MN 117) selgitab Buddha, et

- vale eluviisi hülgamise püüdlus (micchāājīvassa pahānāya vāyamati) ja
 - õige eluviisi saavutamine (sammāājīvassa upasampadāya)
- see on õige püüdlus (sammā-vāyāma).
- Teadlikult valest eluviisist loobumine (sato micchāājīvaṃ pajahati) ja
 - teadlikult õige eluviisi saavutuses viibimine (sato sammāājīvaṃ upasampajja viharati)
- see on õige teadlikkus (sammā-sati).

Õige eluviis toetab kogukonna harmooniat

Õige eluviis on kõlbeline ja halba toovast, sobimatust, ebaausast/petlikust ja loomalikust valest eluviisist vaba.

Ühiskonnas tekkivate konfliktide tavapäraseks põhjuseks on kadedus, viha, sallimatus, ebaviisakus, julmus, minavaade, naudinguiha vm meeleplekk. Erinevate meetmete teel on võimalik konflikte küll ajutiselt peata, kuid lõplikuks ületamiseks tuleb vabaneda nende põhjustajatest – plekkidest (iha, kirg, ahnus, kadedus, viha, mitteteadmised jt), tulvadest ja kalduvustest.

Õige eluviisi toetab oskusliku elukorralduse kaudu üksmeelse bhikkhude ja ilmikute kogukonna väljakujunemist ja harmoonilist koostoimimist. Sellise kogukonna väljaarendamine algab selgest teadmistest, mis on vale ja mis õige eluviis. (Mahācattārīsaka-sutta MN 117)

Vale eluviisi vale eluviisina teadmine ja õige eluviisi õige eluviisina teadmine – see on õige vaade. Õige eluviis on puhastunud valest eluviisist ja sellest on kõrvaldatud kõik kurjad ja oskamatud dhammad (*pāpakā akusalā dhammā*). (Tikicchaka-sutta AN 10.108)

Halba toovast valest eluviisist hoidumine (*du-c-carita micch-ājīva viratī*)

Halba toovast valest eluviisist hoidumine tähendab hoidumist:

1. kolmest kehaga seotud oskamatust käitumisest, milleks on:
 - 1) elu hävitamine,
 - 2) mitteantu võtmine ja
 - 3) naudinguid pakkuv vale, mittebrahmalik käitumine;
2. ning neljast kõnega seotud oskamatust käitumisest, milleks on:
 - 1) vale rääkimine,
 - 2) laimamine,
 - 3) karm kõne,
 - 4) tühi loba.

Halba toov käitumine juhhib uue sünni Niraajasse

Nii „Halva/dukkhaliku käitumise suttas“ (Duccarita-sutta KN Iti 64) kui ka paljudest teistes tekstides eristas Buddha kolme halba/dukkhalikku käitumist (*tīṇimāni duccaritāni*), milleks on

(1) kehaline dukkhalik käitumine (*kāya-duccarita*), (2) kõneline dukkhalik käitumine (*vacī-duccarita*) ja (3) meeleline dukkhalik käitumine (*mano-duccarita*).

Vihast jt meeleplekkidest juurdunud käitumine juhhib inimese dukkhasse ja uue sünni Niraajasse.

Kolme halba toova käitumise vastandiks on „Hea/õnne toova käitumise sutta“ (Sucarita-sutta KN Iti 65) kohaselt kolm õnne toovat käitumist (*tīṇimāni sucaritāni*), milleks on:

(1) kehaline õnne toov käitumine (*kāya-sucarita*), (2) sõnaline õnne toov käitumine (*vacī-sucarita*) ja (3) meeleline õnne toov käitumine (*mano-sucarita*).

Selline käitumine toob inimesele õnne ja juhhib uue sünni taevasesse valda (*sagga*).

Inimkonna allakäigu põhjused

„Allakäigu sutta“ (Parābhava-sutta Sn 1.6)

Lihtne teada, kes tõuseb,
lihtne teada, kes langeb:
dhamma nautija tõuseb;
dhammaga vastanduja langeb.

Pahelisuus meeldib talle,
rahus ei leia ta meeldivat;
ebameeldivat dhammat ta räägib
– see on allakäigu põhjus

Uimane, kogukonda kiindunud,
ja mitteenergiline mees,
[kes] laisk ja kurjade
teadmistega
– see on allakäigu põhjus

Kui ema ja isa,
on vanad, kelle noorus on
möödas,
ja võiks [puhata] rahus,
[kuid neid ta] ei toeta
– see on allakäigu põhjus.

Kes braahmanile, erakrändurile või
erinevatele teelolijatele
valet räägib ja [neid] petab
– see on allakäigu põhjus.

Palju, mees,
[kui] kulda omab, süüa omab,
[aga] üksi naudib [kõike seda] head
– see on allakäigu põhjus.

Sünni üle uhke, rikkuse üle uhke,
või põlvnemisliini üle uhke mees,
mõtted täis põlgust
– see on allakäigu põhjus.

Naistest sõltuv, uimastitest sõltuv
ja hasartmängudest sõltuv mees
[kes] saab, [ja] saadu [samas] raiskab
– see on allakäigu põhjus.

Oma naisega mitterahul,
kurtisaaniga [keda koos] nähtud
[ning] allakäinud naistega
– see on allakäigu põhjus.

Möödunud nooruses mees
[kui] toob [koju] prinkis
rindadega [neiu]
ega saa enam
[armukadedusest] magada
– see on allakäigu põhjus

Naised, joomine ja pillamine:
meest, keda need [kolm]
valitsevad ja [tema elu]
korraldavad
– see on allakäigu põhjus

[Kui] vähese vara [kuid] suure
ihaga
Khattia hõimu sündinu
kuningaks [saada] ihaleb
– see on allakäigu põhjus.

Niimoodi allakäiku [selles]
maailmas
tark kaalutleb;
aaria, kel nägemine ja saavutus,
siit maailmast eraldab ennast.

Keelatud kauplemine

„Kauplemise sutta“ (Vaṇijjā-sutta AN 5.177) loetleb **viis ilmikjärgijale keelatud kauplemisvaldkonda** (*pañcimā vaṇijjā upāsakena akaraṇīyā*):

Viiest, bhikkhud, kauplemisest [tuleks] ilmikjärgijal hoidud.

Millisest viiest?

Mõõkadega/relvadega kauplemisest,

elusolenditega kauplemisest,

lihaga kauplemisest,

alkoholiga kauplemisest [ja]

mürgiga kauplemisest

– need on, bhikkhud, viis kauplemist, [millest tuleks]

ilmikjärgijal hoiduda.

Sobimatust valest eluviisist hoidumine (*anesana micch-ājīva viratī*)

Hoidumine sobimatust eluviisist tähendab bhikkhude puhul hoidumist Vinajas toodud oskamatust tegevusest, mis on alljärgnevad:

1. Ravijana tegutsemine (*vejjakammaṃ karotī*).
2. Sõnumitoojana tegutsemine (*dūtakammaṃ karotī*).
3. Ilmiku korraldusel tegutsemine (*pahiṇakammaṃ karotī*).
4. Paisete lahti lõikamine (*gaṇḍaṃ phāletī*).
5. Õli andmine meditsiiniliseks otstarbeks (*arumakkhaṇaṃ detī*).
6. Oksendusvahendite pakkumine (*uddhaṃ virecanaṃ detī*).
7. Kõhulahtistite pakkumine (*adho virecanaṃ detī*).
8. Õli valmistamine nina raviks (*natthutelaṃ pacatī*).
9. Õli valmistamine meditsiiniliseks otstarbeks (*pivanatelaṃ pacatī*).
10. Pilliroo kinkimine (*veḷudānaṃ detī*).
11. Taime lehtede kinkimine (*pattadānaṃ detī*).
12. Lillede kinkimine (*pupphadānaṃ detī*).
13. [Taime] vilja kinkimine (*phaladānaṃ detī*).
14. Seebisegu kinkimine (*sinānadānaṃ detī*).
15. Hambatikkude kinkimine (*dantakaṭṭhadānaṃ detī*).
16. Näo pesuks vee kinkimine (*mukhodakadānaṃ detī*).
17. Talgi pulbri kinkimine (*cuṇṇamattikadānaṃ detī*).
18. Meelitavate sõnade kasutamine (*cāṭukamyāṃ karotī*).
19. Pooltõdede rääkimine (*muggasūpiyāṃ karotī*).
20. Lastesse kiindumine (*pāribatyāṃ karotī*).
21. End ilmalike asjatoimetustega hõivamine (*jaṅghapesaniyāṃ karotī*).

Petlikust valest eluviisist hoidumine (*kuhanādi micch-ājīva viratī*)

Siia alla kuulub bhikkhu puhul kõrgema kõlbluse (*adhi-sīla*) saavutamiseks mõeldud neljase kõlbluskogumiku (*cattāro sīlakkhandhā*) järgimine.

Erakrändurite ja braahmanite eluviisi kõlbeline puhtus (*ājīva-pārisuddhi-sīla*) on vaba käitumisest, mis on:

1. petlik (*kuhanā*),
2. segadusseajav/ähvardav (*lapanā*),
3. vihjav (*nemittikatā = nimitta*),
4. trikitav/ahistav (*nippesikatā*),
5. kasu/vastuvõtmise taotlemine kasu/vastuvõtmise eesmärgil (*lābhena lābham nijigīsanatā*).

Loomalike teadmist/valest eluviisist hoidumine (*tiracchāna-vijjā micch-ājīva vira*)

Loomalikust valest eluviisist hoidumine tähendab ennustamisest, unenägude tõlgendamisest jm mitteoskuslikust ja loomaliku eluviisiga (*tiracchāna-vijjā*) ja vale eluviisiga (*micchājīva*) ehk pseudoteadusega seotud käitumisest hoidumist.

Bhikkhude ja nunnade puhul tähendab see ka hoidumist igasugusest tegevustest, mis hägustavad arusaamist kamma toimimise seaduspärast, või on vastuolus dhamma ja vinajaga, milleks on näiteks:

- saatusesse või kamma vilju „kustutada“ suutvatesse müstilisse rituaalidesse, nagu mantrate lugemisse, palvetamisse, loomade ohverdramisse jm oskamatusse käitumisse uskumine ja uskumisele õhutamine;
- materiaalsete asjade, nagu näiteks reliikviate, amulettide, kivide, kristallide jms maagilisse jõusse uskumine ja uskumisele õhutamine;
- kõikeloojasse, issandasse jumalasse uskumine ja uskumisele õhutamine;
- palvetamise teel (*āyācana-hetu*) või soovimise teel (*patthanā-hetu*) pika eluea (*āyu*), kauni välimuse (*vaṇṇa*), õnne (*sukha*), kuulsuse (*yaso*), taevase uue sünni (*saggā*) vm ihaldatava saavutamisse uskumine ja uskumisele õhutamine jms.

Majaperemehe õige eluviis

Pojad on toeks inimesele,
naine on parim kaaslane.
Vatthu-sutta SN 1.54.

4 näilist sõpra (<i>mitta-paṭirūpaka</i>)	4 kallist südamesõpra (<i>suhada mitta</i>)
<p data-bbox="713 489 1119 634">Ainult võtja (<i>aññadatthu-hara</i>)</p> <ul data-bbox="193 667 1662 1140" style="list-style-type: none">• Võtab, ilma vastu andmata.• Annab vähe aga ootab vastu palju.• Aitab vaid siis kui ise on ka hädas, täidab oma kohustusi hirmust.• Sõbrustab vaid omakasu eesmärgil, teenib vaid oma isiklikke huve).	<p data-bbox="2285 489 2545 634">Abimees (<i>upakāraka</i>)</p> <ul data-bbox="1692 667 3158 1140" style="list-style-type: none">• Valvab/kaitseb sind kui sa ei ole valvel või käitunud mõtlematu.• Valvab/kaitseb sinu vara kui sa ei ole valvel või käitunud mõtlematult.• Varjab sind (saab sinu varjupaigaks) kui oled ohus.• Pakub sulle topelt, mida oled küsinud.
<p data-bbox="726 1166 1099 1313">Kõnemeister (<i>vacī-parama</i>)</p> <ul data-bbox="193 1346 1662 1725" style="list-style-type: none">• Räägib, et on olnud minevikus lahke.• Räägib, et on tulevikus lahke.• Aitab sõpru vaid kasututes asjades, annab tühje lubadusi.• Kui on vaja tema abi, leiab ta alati vabanduse ja väljendab võimetust.	<p data-bbox="1802 1166 3028 1313">Erakrändur/kaaslane õnnes kui kannatuses (<i>samaṇa-sukha-dukkha</i>)</p> <ul data-bbox="1692 1346 2592 1647" style="list-style-type: none">• Usaldab sõpradele oma saladusi.• Hoiab oma sõprade saladusi.• Ei hülga sind hädas.• Võib anda oma elu sinu eest.

Majaperemehe õige eluviis

Pojad on toeks inimesele,
naine on parim kaaslane.
Vatthu-sutta SN 1.54.

4 näilist sõpra <i>(mitta-paṭirūpaka)</i>	4 kallist südamesõpra <i>(suhada mitta)</i>
<p data-bbox="646 536 1146 592">Meelitusterääkija</p> <p data-bbox="693 620 1099 677"><i>(anuppiya-bhāṇin)</i></p> <ul data-bbox="179 714 1202 1014" style="list-style-type: none">• Nõustub sinuga, kui sa käitud valesti.• Nõustub sinuga, kui sa käitud õigesti.• Kiidab/tunnustab sind sinu ees.• Laidab/teeb sind maha sinu seljataga.	<p data-bbox="1912 536 2878 592">Kasuliku kõnega [nõuandja, mentor]</p> <p data-bbox="2225 620 2565 677"><i>(attha-akkhāyi)</i></p> <ul data-bbox="1679 714 2825 1014" style="list-style-type: none">• Kaitseb sind kurja tegemise eest.• Julgustab sind tegema head.• Räägib sulle mida sa ei ole varem kuulnud.• Juhib sind teele, mis viib taevasesse valda.
<p data-bbox="546 1133 1246 1189">Langusesseviiv kaaslane</p> <p data-bbox="726 1217 1066 1273"><i>(apāya-sahāya)</i></p> <ul data-bbox="179 1311 1636 1690" style="list-style-type: none">• Keelitab sind alkoholi jooma.• Keelitab sind uitama sündsusetul ajal öistel tänavatel.• On su hea kaaslane etendustel ja laatadel (teatris, ostukeskustes).• Keelitab sind osalema hasartmängudes.	<p data-bbox="2312 1133 2479 1189">Hooliv</p> <p data-bbox="2245 1217 2545 1273"><i>(anukampaka)</i></p> <ul data-bbox="1679 1311 2745 1611" style="list-style-type: none">• Ei rõõmusta sinu ebaõnne üle.• Rõõmustab sinu õnne üle.• Talitseb neid, kes räägivad sinust halba.• Imetleb neid, kes räägivad sinust head.

Sissetuleku oskuslik kasutamine (Sīgālovāda-sutta DN 31)

Tabel x. Raha kasutamine

%	Raha kasutamine		Allikas
50 %	Ärisse investeerimiseks		Sīgālovāda-sutta DN 31
25 %	Kogumine ebasoodsateks aegadeks		
25 %	Isiklikuks kasutamiseks, sh		Ādiya-sutta AN 5.41 ja Pattakamma-sutta AN 4.61
	5%	Iseenda ja perekonna õnneks ja rõõmuks	
	5%	Sõprade ja kaaslaste õnneks ja rõõmuks	
	5%	Kaitseks kõigi õnnetuste eest	
	5%	Viiekordseks annetuseks: sugulastele, külalistele, lahkunutele, kuningale ja deevadele	
5%	Erakränduritele ja braahmanitele annetamiseks		

Ilmiku oskuslik eluviis, mis läbi saadakse vooguastunuks (Veḷudvāreyya-sutta SN 55.7)

„Bambusukse [Banbusvärava] suttas“ õpetas Buddha ilmikuid mõtisklema Aaria järgijale (*ariya-sāvaka*) omaselt **seitsme õige dhamma** (*satta saddhamme*) üle, arutledes alljärgnevalt.

(1) „Ma tahan elu nautida ja mittesuremist nautides, ma tahan õnne nautida, mitte dukkha ebameeldivusi, ja ma ei soovi, et keegi võtaks minult elu. Samas, tahavad ka teised elusolendid elu nautida ja mittesuremist nautida, nad soovivad õnne nautida ega soovi dukkha ebameeldivusi, ka nemad ei soovi samamoodi, et keegi võtaks neilt elu. See, mis on mittemeeldiv/mittekallis (*appiya*) mulle, on mittemeeldiv/mittekallis ka teisele. Kuidas saan ma teisele teha seda, mis mulle endale on mittemeeldiv?“ Nii mõtlustades

- 1) loobub inimene elusolendite tapmisest,
- 2) julgustab teisigi loobuma elusolendite tapmisest ning
- 3) kiidab neid, kes on loobunud elusolendite tapmisest
– sel moel toimub kehapõhise käitumise rahunemine ja kolmel moel puhastumine (*kāya-samā-cāro ti-koṭi-parisuddho*).

Ka

- (2) mitteantu varastamine (adinna theyya-sañkhāta) ja
- (3) naistega [sobimatu] käitumine (*dāresu cāritta*) kuulub siia alla, mille üle mõtlustamine juhib samuti kehapõhise käitumise rahunemise ja kolmel moel puhastumiseni. Lisaks õpetas Buddha sama põhimõtte kohaselt mõtlustama
- (4) vale rääkimisest (*musāvā*),
- (5) sõpru lahutavast laimavast kõnest (*pisuṇā vācā*),
- (6) ründavalt karmist kõnest (*pharusā vācā*) ning
- (7) tüütavalt tühjast lobast (*samphabhāsenā samphappalā-pabhāsenā*).

Lisaks tuleb Aaria järgijatel **nelja kõigutamatut alust** (*catūhi ākañkhiyehi ṭhānehi*):

- arendada ka usaldust *Buddha, *dhamma, *sangha suhtes, kasutades selleks Buddha, dhamma ja sangha meelespidamise arendamist ning
- arendada *aariate hinnatud kõlblusega (*ariya-kantehi sīlehi*) omandatud keskendumisega seotud eluviis (*samādhi-saṁvatta-nikehi*).

Kui Aaria järgija **on teostanud** eelloetletud seitse õiget dhammat ja neli kõigutamatut alust (st kui on lakanud kehapõhine vaade, kahtlus ja kõlblusrituaalidest kinnihoidmine, vt MN 2, MN 118), võib ta soovi korral kuulutada:

Ammendunud Niraaja, ammendunud loomadevald, ammendunud Apaaja kannatusterohke häving; **vooguastunu** olen – mittehävineva olemusega, Niraajatu, virgumisse lõplikult sisenenu.

ILMIKUST AARIA JÄRGIJA VOOGUASTUNU KRITEERIUMID

<p>Seitse õiget dhammat (<i>satta saddhamma</i>)</p>	<p>Kehapõhise käitumise raahunemine ja kolmel moel puhastumine (<i>kāya-samā-cāro ti-koṭi- parisuddho</i>)</p>	<p>Neli kõigutamatut alust (<i>catūhi ākaṅkhiyehi ṭhānehi</i>)</p>
<p>Aaria järgija loobub:</p>	<p>Aaria järgija puhastub:</p>	<p>Aaria järgija teostab:</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. elusolendite tapmisest 2. mitteantu varastamisest 3. naistega [sobimatust] käitumisest 4. vale rääkimisest 5. sõpru lahutavast, laimavast kõnest 6. ründavast, karmist kõnest 7. tüütavast, tühjast lobast 	<ol style="list-style-type: none"> a) ise loobudes b) teisi loobuma julgustades c) loobunuid kiites 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Buddha meelespidamist 2. dhamma meelespidamist 3. sangha meelespidamist 4. aariate hinnatud kõlblusega keskendumise (<i>samādhi</i>) arendamisega seotud eluviisi

sādhu!

Suurepärane!